КРИМІНАЛІСТИЧНА ТЕХНІКА ТА МЕТОДИКА

УДК 547+67.06

О.В. Неня,
кандидат юридичних наук
Ю.В. Вересенко

ІМІТАТОРИ ЗАПАХУ НАРКОТИЧНИХ РЕЧОВИН ТА КОНТЕЙНЕРИ ДЛЯ НИХ

Висвітлено проблемні питання виявлення наркотичних речовин за допомогою технічних засобів і спеціально підготовлених собак. Розглянуто аспекти використання імітаторів наркотичних речовин як спеціальних засобів для тренування і навчання службово-розшукових собак для виявлення наркотичних засобів, а також контейнерів для їх розміщення.

Запропоновано технічне рішення оптимальної конструкції контейнера для імітаторів запаху наркотичних речовин.

Ключові слова: *наркотичні речовини, контейнер, імітатор, спеціально підготовлені собаки, запахові замінники.*

Освещены проблемные вопросы выявления наркотических веществ с помощью технических средств и специально подготовленных собак. Рассмотрены аспекты использования имитаторов наркотических веществ как специальных средств для тренировки и обучения служебно-розыскных собак для обнаружения наркотических средств, а также контейнеров для их размещения.

Предложено техническое решение оптимальной конструкции контейнера для имитаторов запаха наркотических веществ.

Ключевые слова: *наркотические вещества, контейнер, имитатор, специально подготовленные собаки, заменители запаха.*

Topical issues of the identification of narcotic substances by means of technical means and specially prepared dogs are considered. Several aspects of the use of simulators of narcotic substances as special means for training and training of office and search dogs for detection of drugs, as well as the containers for their placement are considered.

The technical solution of an optimum design of the container for simulators of a smell of narcotic substances is suggested.

Keywords: *narcotic substances, container, simulator, specially prepared dogs, smell substitutes.*

Пошук і виявлення наркотичних речовин (далі – НР) як складова оперативного завдання пошуку та виявлення предметів контрабанди на сьогодні набула особливої актуальності.

У світовій митній практиці поки відсутні технічні засоби, що дають змогу однозначно і з високим ступенем достовірності виявляти НР у будь-яких видах об'єктів, що контролюються, та в оперативних умовах, хоча окремі дослідження щодо їх створення в ряді передових країн ведуться.

Так, для виявлення НР застосовуються дуже дорогі технічні засоби контролю на базі приладових фізичних та фізико-хімічних методів (рентгеноскопія, метод ядерно-квадрупольного резонансу, хроматомасспектрометрія, спектроскопія іонної рухливості тощо) [1].

Основні труднощі виявлення НР, як і вибухових речовин (далі – ВР) та інших заборонених речовин, полягають у їх розмаїтті, а також у великій кількості побутових предметів, які можуть бути використані для камуфляжу.

Отже, за прогнозами спеціалістів, ще років п'ятдесят людство не зможе технічним шляхом перевершити можливості спеціально підготовлених собак, що використовуються для розшукових заходів.

Використання підготовлених собак для виявлення НР активно застосовується у всьому світі різними службами, що дає змогу здійснювати огляд пасажирів, ручної поклажі, багажу, транспортних засобів та вантажів. Найбільшою перевагою кінологічної служби є її мобільність і здатність роботи в необладнаних приміщеннях і польових умовах, а також висока чутливість собак до виявлення НР.

В Україні організація і правила застосування службових собак, а також статус кінологічних служб регламентуються на відомчому нормативному рівні, зокрема Настановою з організації діяльності кінологічних підрозділів органів внутрішніх справ України [2].

На відміну від фізичних методів виявлення НР, які дають змогу виявляти тверді кристалічні НР в діапазоні від слідових кількостей до частини кілограма, собаки виявляють наркотики за летючими компонентами НР. Летючі компоненти наркотиків із набагато більшою ефективністю проникають через напівпроникні мембрани упаковки, на зразок звичайної поліетиленової плівки, в порівнянні з пиловими частинками, тому в більшості випадків собаки демонструють більш високу, в порівнянні з приладами, чутливість виявлення НР.

Донедавна, щоб навчити собаку виявляти НР, її дресирували із застосуванням реальних НР, що було пов'язано з великим ризиком для тварин, які можуть стати наркоманами або отруїтися під час випадкового вживання наркотику. Крім того, для таких речовин необхідно використовувати спеціальні сховища і полігони, що охороняються, вести облік та контроль за застосуванням НР як навчальних реквізитів.

Навіть кінологічні служби правоохоронних відомств, у яких є ліцензії на діяльність, пов'язану з обігом НР, психотропних речовин і прекурсорів і ВР, тим не менше, відчувають серйозні незручності, пов'язані зі спеціальним обліком цих речовин, їх списанням і транспортуванням, неможливістю провести повноцінне тренування зі службовими собаками на чужих територіях, що відрізняються запаховим фоном [3; 4; 5].

Важливим фактом є те, що службові собаки звикають до стабільного запаху «своїх» натуральних НР і ВР, які старіють разом зі службовими собаками (відміна від запахів НР і ВР, що перевозяться нелегально – як правило, такі речовини мають інший рік випуску й іноді додаткові відволікаючі запахи). Запах території, на якій проводяться тренування, також стає стабільним робочим фоном.

Загальний перелік НР дуже великий. Проте службових собак, як правило, тренують на обмеженому переліку НР, у тому числі: гашиш, медазепам, левомепромазин, оксазепам, метадон, амфетаміни, ацетильований опій, гашишне масло, дектометофан, канабіс, марихуана, марихуанаметадон [6].

На сьогодні створюються речовини, що імітують НР, які є безпечними для тварин і людей, мають низьку вартість і не вимагають спеціального зберігання та обліку.

Імітатор НР належить до спеціальних засобів, призначених для навчально-тренувальної діяльності кінологічної служби при постановці собак на запах НР та періодичних тренувань з пошуку контрольної закладки.

Такий імітатор включає інертну основу і ефективну кількість одорологічної речовини. Інертною основою імітатора може бути мікрокристалічна целюлоза і/або силікагель, активоване вугілля, оксид алюмінію та інші носії, що мають дрібнопористу структуру, а одорологічною речовиною – ароматична добавка, яка імітує фрагменти молекул наркотику, масова частка: ароматична добавка 0,01 – 0,2 %, основа – решта. Так, наприклад: ароматична добавка, що імітує героїн, в імітаторі – суміш силікагелю, просочена (імпрегнована) оцтовим ангідридом, а основою ароматичної добавки є суміш мікрокристалічної целюлози з ацетилсаліциловою кислотою; ароматична добавка, що імітує кокаїн, в імітаторі – силікагель, просочений метиловим ефіром бензойної кислоти, основою є мікрокристалічна целюлоза; ароматична добавка, що імітує амфетамін, в імітаторі – силікагель, імпрегнований N-бензілметіламіном, а основою є силікагель у суміші з мікрокристалічною целюлозою.

Змінюючи співвідношення ароматизатора і сорбенту носія, можна варіювати інтенсивність виділення летких компонентів.

Необхідність введення в основу речовини, що імітує просторову структуру НР, пов'язана з тим, що функціональний фрагмент реагує з тим же рецептором, що і реальна НР.

Наявні імітатори НР не токсичні для теплокровних тварин і не становлять небезпеки як для собак, так і для провідників [7].

Як для роботи з імітаторами НР, так і з імітаторами ВР (питання застосування яких висвітленні в статті М.А. Скоробагатька та Ю.Д. Кучинського "Особливості забезпечення підготовки службових собак кінологічних підрозділів ОВС України при постановці на запах вибухових речовин" [8]) необхідні спеціальні контейнери.

На початковому етапі, привчаючи собаку до процесу обнюхування і ознайомлення з запахом НР або ВР, використовується тренажер – спеціальний контейнер. Такі контейнери можуть мати різну форму і розмір, це може бути пакет або коробка (саморобний варіант – навіть простий тенісний м'яч, банка і т. ін., до яких поміщають суміш інертного носія і одорологічної речовини (див. рис. 1, 2)) [6].

Пропускання повітря як носія цільового запаху забезпечують використанням відповідного матеріалу (полімерна плівка низького тиску) або системою отворів, які при цьому перешкоджають висипанню суміші інертного носія і одорологічної речовини.

У деяких варіантах реалізації контейнер може бути виконаний з поліетилену або поліпропілену.

Рис. 1. Пластмасовий апорт-контейнер

Рис. 2. Металевий контейнер з магнітом

Чому все ж таки краще використовувати спеціальні контейнери?

По-перше, контейнер, який наповнюється імітатором запаху, має бути безпечним для собаки. Отже, він має бути міцним, щоб надійно охороняти собаку від контакту з імітаторами НР (хоча вони і безпечні), витримувати стискування щелепами собаки та не розмокати в ротовій порожнині. При цьому контейнери повинні мати форму, зручну для хватки собаки, і розміри, що не дають змогу собаці їх проковтнути.

Не менш важливими є і такі вимоги, як підвищена стійкість до різних зовнішніх впливів, невеликі габаритні розміри і можливість розміщення на них кріпильних пристосувань (наприклад, магніту), адже в реальних умовах як НР, так і ВР можуть бути заховані у різних місцях і закріплені різними способами. Не потрібно забувати і про такі вимоги до контейнерів, як зручність їх очищення та обробки (суміші інертного носія і одорологічної речовини використовуються кілька разів, а потім замінюються), а також простота у виготовленні, термін експлуатації конструктивних елементів пристрою та ін.

Як ми вже зазначали, апорт-контейнери[1] є різних конфігурацій та конструктивних рішень, зокрема й такі, що мають форму конусу. На нашу думку, найбільш оптимальною конструкцією контейнера є така, яка матиме форму, зручну

[1] Апарат-контейнер призначений для технічного забезпечення тренувальної діяльності кінологічних служб при постановці собак на запах НР і ВР, забезпечує збереження порошкового імітатора запаху НР або запаху продовольства, або навчального реквізиту ВР, поміщеного в тканинний мішечок.

для хватки собаки, дасть можливість не тільки його сховати у різних місцях, а й закріпити на металевих об'єктах, наприклад кузові автомобіля.

Отже, ми пропонуємо такий контейнер, який складається (див. рис. 3):

1) із циліндричного перфорованого корпусу, який може бути виготовлений як із металу (наприклад, жерсті), так і з пластику (харчового). З одного боку, він має заглушку, з іншого, – кришку, які також можуть бути перфоровані; крім того, на його поверхні, кришці або заглушці може бути розміщений магнітний елемент;

2) з перфорованого циліндра, який виготовляється з пластику (харчового), має менший діаметр ніж діаметр перфорованого корпусу і розміщається саме всередині цього перфорованого корпусу [9].

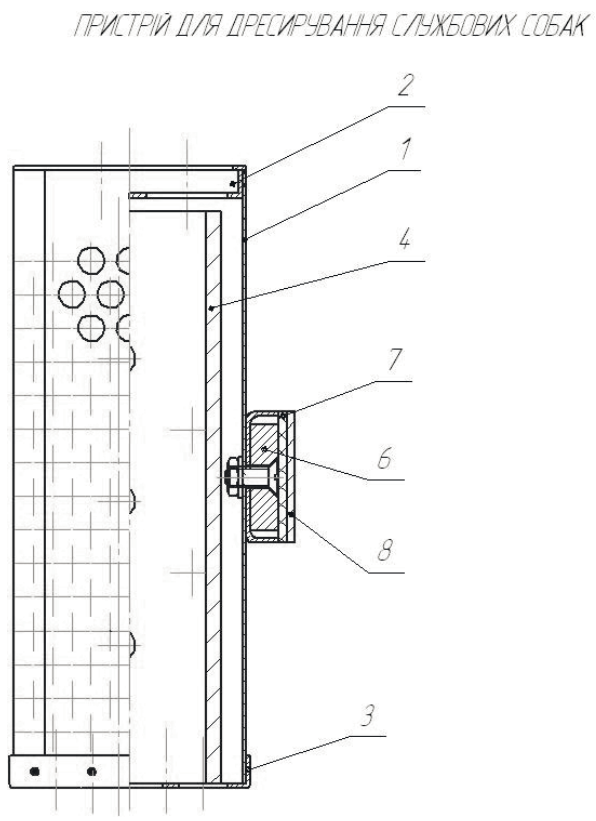

Рис. 3. Контейнер для імітаторів запаху:
1 – циліндричний перфорований корпус; *2* – кришка; *3* – заглушка; *4* – перфорований циліндр; магнітний елемент (*6* – магніт; *7* – пластини; *8* – заглушки).

Наведена модель контейнера дасть змогу кінологу під час дресирування собаки не тільки сховати пристрій із запаховими замінниками в різних місцях, а й закріпити на металевих об'єктах, наприклад на кузові автомобіля.

Отже, цей контейнер завдяки своїй конструкції, а також матеріалам, з яких його запропоновано виробляти, матиме значний термін експлуатації, буде безпечним для собаки та зручним для її хватки (при цьому його не можна буде проковтнути), витримуватиме стискування щелепами собаки та не розмокатиме в ротовій порожнині. Крім того, конструктивні елементи пристрою дадуть змогу кінологу

під час дресирування собак не тільки сховати пристрій із запаховими замінниками в різних місцях, а й закріпити на металевих предметах.

На нашу думку, запропонований контейнер може бути застосований кінологічними підрозділами Національної поліції України для дресирування, тренування та постановки на запах службових собак, які використовуються для пошуку заборонених до обігу сильнодіючих НР і прекурсорів, а також ВР.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Технические средства поиска наркотических веществ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://tstk.narod.ru/tstpid/tspnv.html.

2. Про затвердження Настанови з організації діяльності кінологічних підрозділів органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 19.07.2012 № 640 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MVS380.html

3. Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 2 березня 2015 року № 222-VIII : за станом на 01.01.2016 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2015. – № 23. – Ст. 158.

4. Про затвердження Порядку провадження діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, та контролю за їх обігом : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 червня 2009 р. № 589 : за станом на 18.03.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/589-2009-%D0%BF.

5. Про поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення: Закон України від 23 грудня 2004 року № 2288-IV : за станом на 09.12.2015 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2005. – № 6. – Ст. 138.

6. Вспомогательные материалы дрессировки и тренировки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pkrekvizit.ru/component/jshopping/category/view/8?Itemid=0.

7. Пат. 2160529 Российская Федерация, МПК (2000.01) A01K15/02. Имитатор наркотических веществ для тренировки розыскных собак на обнаружение наркотиков / Горохова Т.А., Федоров Ю.А., Савватеева Л.И., Кобылянский В.А., (Российская Федерация) авторы; патентообладатель: АОЗТ "Лаборатория средств индикации". – № 2000108710/13; заявл. 11.04.2000; опубл. 20.12.2000, Бюл. № 35.

8. *Скоробагатько М.А.* Особливості забезпечення підготовки службових собак кінологічних підрозділів ОВС України при постановці на запах вибухових речовин / М.А. Скоробагатько, Ю.Д. Кучинський // Сучасна спеціальна техніка. – К., 2015. – № 3.

9. Заявка на патент № u201601195; заявл. 24.12.2010. МПК (2015.01) A01K15/02. Пристрій для дресирування службових собак / Криволапчук В.О., Проценко Т.О., Смерницький Д.В., Кучинський Ю.Д., Вересенко Ю.В., Скоробагатько М.А. (Україна) винахідники; власник ДНДІ МВС України.

Отримано 16.05.2016
Рецензент Марченко О.С., к.т.н.